

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor tanárhoz** (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Vallás és tudomány.

II.

A mi a vallásnak a tudományhoz való viszonyát illeti, ez abban áll, hogy a tudomány képezi a vallás alapját, mert a természetfölötti igazságok természeti igazságokat föltételeznek és amazokat ezek nélkül csakugyan nem tudjuk elképzelni. De a tudományban nincsen benne a vallásnak a csírája, sőt épen ellenkezőleg, az ember magától képtelen fölfedezni a vallás különösebb igazságait, a melyek az emberrel a kijelentésben csakugyan egészen saját módon közöltettek. Ebből az okból folyólag aztán mindig van bizonyos ellentét a vallás és a tudomány között. És ennek az ellentétnek fenn is kell állania. Abban áll ez, hogy az ember a tudomány tényeit magától találja ki, a vallás tényei azonban kijelentések útján jutottak tudomására. De ennek az ellentétnek soha sem volna szabad antagonismussá fajulni el, mert a vallás és a tudomány közötti antagonismus, bármennyire fennálljon is egyesek tulzó felfogása következtében, igazán csak mint a kor véletlen esélye, mint pusztá divat áll fenn, mely egykor eltűnik és a mely minden jel azt mutatja, ma is kisebb már, mint ezelőtt volt.

Lássunk tisztán ebben a kérdésben, különítsük el egymástól a két terület határait: mindjárt nem beszélhetünk a kettő közötti ellenségeskedésről. A bibliai kijelentésnek nem az a tárgya, hogy az embereknek csillagászatot, vagy földtant, vagy bármely más fizikai tudományt, hanem hogy vallást tanítson. Am foglalkozzék a természettan azzal, hogy tanítsa meg: *mi módon teremtett a világ?* A vallásnak más oldalról az a feladata, hogy azt tanítsa meg nekünk, hogy *Ki teremtette a világot?* És aztán tanítson minket Ő nekie, az ég és a föld

Teremtőjének, nem pedig az ő teremtményeinek, az égnek és a földnek, mint isteneknek imádására, mint a hogy azt a régi pogányok tették.

Tudományos kérdéseket a legmélyebb vallásos szellemmel is lehet kutatni. Newton Izsák, minden kornak ezen egyik legnagyobb bölcselkedő génusza, hosszú nyolczvanöt esztendőre tekintvén vissza, egy gyermek szelidségével és alázatosságával mondotta a maga csodálatra méltó tudományos kutatásairól és fölfedezéseiről a következő szavakat: „Végre is én csak olyan voltam, mint egy kis gyermek, a ki néhány kavicsot szed föl az igazság nagy oceánjának tengerpartjain“. Napjainkban, mikor egyesek, kik bölcselkedőknek szeretik magokat nevezni, el akarják különíteni a természettudományokat a kijelentett vallástól és a bölcséletet a keresztyén-ség ellenségének akarják feltüntetni, napjainkban teljes vigasztalódást találhatunk Newtonnak fentebbi szavaiban. Valamennyi bölcselő kész, a ki csak valaha élt, ő csalatkozhatott legkevésbé. Mert ő, nem úgy, mint legtöbb elődje, sohasem épített pusztá hypothesisre; bölcséleti maximája ez volt: *hypotheses non fingo*: ő ugyanis mindig ismert és tudott tünemények alapján munkálkodott. És ő a maga kutatásait oly óvatos önmaga iránti bizalmatlansággal, szerénységgel és türelemmel s a mellett oly rendkívüli értelmi erővel végezte, a melynek párjára a tudományos világban alig-alig találunk.

Érdemes felujitanunk azokat a tiszteletteljes és buzgó érzelmre valló szavakat, a melyekkel ő „Principia“ című művét, ezt a hatalmas, nagy bölcséleti munkáját befejezte. Elősorolván ugyanis a maga fizikai rendszerének elveit, végül így szól: „mindezen dolgok fölött pedig Isten uralkodik, nem mint a világnak lelke, (a mi a pantheistának az elmélete) hanem mint minden

dolgoknak az Ura. Ő az, ki mindenható Ur Istennek, az istenek Istenének, az urak Urának nevezetik. Ő az élő, a végtelen, a mindenható, a mindentudó, a mindenütt jelenvaló és az örökkévaló Isten, a kit mi az ő tulajdonságai, az ő legbölcsebb és jótékony munkái és a végokok utján ismerünk; a kit mi csodálunk az ő tökéletességeért és a kit, mint mindeneknek Urát, imádunk és magasztalunk.

Rekeszszük be ezuttal ezeket a gondolatokat a nagy angol történetírónak, *Macaulaynak* következő szavaival: „A kijelentett vallásnak más természete van, mint a haladó tudományak. A protestáns egyházak tana szerint minden isteni igazság bizonyos könyvekbe van letéve s ezek a könyvek mindenkinek, a ki csak tud olvasni, s minden időben nyitva állanak; és a világ összes bölcselőinek minden fölfedezései egy verset sem tudnak adni ezekhez a könyvekhez. Világos dolog tehát, hogy az istenség dolgiban nem lehet olyan haladás, a milyenre a gyógyszerészetben, a földtanban és a hajózás tudományában folyton találunk. Egy ötödik századbéli keresztyén, bibliával a kezében, semmivel sincs jobb vagy rosszabb helyzetben, mint egy tizenkilencedik századbéli keresztyén ugyancsak bibliával a kezében, föltéve, hogy mind a kettő ugyanazon őszinteséggel és természeti erővel jár el a maga dolgában. Az egyáltalában

nem változtat a dolgon, hogy az iránytű, a könyvnyomtatás, a puskapor, a gőz, a gáz, a himlőoltás és ezer más fölfedezés és találmány, a melyek az ötödik században ismeretlenek voltak, a tizenkilencedik század emberére nézve már ismerős dolgok. Ezen fölfedezések és találmányok közül a vallásos kérdésekre nézve egyiknek sincs a legkisebb jelentősége sem“.

Csiky Lajos.

Az excommunicatio fogalma Cálvinnál.

Az excommunicatio rövid ideig tartó (Inst. IV. XII. 8) 1. Kor. 5, 12. alapján pusztán az egyháztagok irányában fennálló egyházi censura, megítélés (XII. 5.), mialatt „az egyháztól való állandó elszakadás (XII, 11.), mint legfőbb bűn tekintendő (Conf. fidei Amst. k. 254. l.) Miben áll már ez az egyházi censura?

A Máté 18, 17-en alapuló egyházfenyítéknek hármas célja van: hogy Isten neve meg ne gyaláztassék, a hívők a gonosz példától visszatartassanak és a bűnös megjavitassék (Inst. IV, XII, 5.). E hármas célnak fe'el meg az urvacsorától eltiltás, a hívők közöségéből kizárás és végül, hogy mindez rövid ideig tarthat.

Sehol az Institutióban más jogtól való megfosztásról, mint az urvacsorájától való eltiltásról, szó nincs. Az igaz, hogy ez az egy tény magában véve annyit jelent: ex Christi familia abigere (XII, 5.) amennyiben az urvacsorája nekünk, a tagoknak, vele mint fővel való lelki egyesülésünket jelenti, de hát az urvacsorája különben is csak azoknak használ, kik hittel fogadják

TÁRCA.

Ének a királyról.

— A LXV. Zsoltár dallamára. —

Örök Isten! áldd meg a királyt,
Magyarok királyát.
Ha hozzád érte népe kiált:
Hallgasd meg imáját!
Oltalmazza és védje kezéd,
Hogy veszély ne érje;
Éltét népével, melyet vezet:
Boldogságban élje.

Adjad, hogy legyen böles királya
Hatalmas nemzetnek,
Kinél igazát megtalálja,
Kik földén születnek.
Legyen hűséggel nemzetéhez,
Mint nemzete hozzá;
Forrjon szive a nép szívéhez,
Mely ezt neki adá.

Legyen békében, háborúban
Népének jó Atyja,
Ki örömben ép úgy, mint búban
Népét meghallgatja.
De legyen réme, kik honára
Reá törnek vadul,

S ne hagyja népe őt magára,
Földén viszály ha dúl.

Fölkent homlokát, add! övezze
Diadal sugára,
És dicsősége szálljon messze
Világról-világra.
Nagy nemzetek az ő oltalmát
Epekedve kérjék;
Északtól délig a hatalmát
Fejedelmek féljék.

A hazának, a népnek éljen,
Mint első mindenütt;
Érte meghalni is ne féljen,
Ha a vég-óra üt.
Áldás kél, árad majd így nyomán.
— Áldd meg Isten! érte.
Legyen dicsó és nagy egyformán
Halála, mint élte.

Erdélyi Imre.

Huszár Gál.

Irta D. Nagy Sándor.

A válasz, mely egyuttal lelkészül való meghívás is volt, e levél után rövid idő alatt elküldetett, úgy hogy új állásába Kassán 1560. március 20-án a közgyűlés színe előtt be is ígtattatott s felhivatott, hogy

azt el, vagyis tudjuk, hogy Cálvin szerint sem választottakból áll pusztán az egyház. Így: „non personam ipsam, quae in manu, atque arbitrio Dei solius est, in mortem addicamus, sed tantum qualia sint eujusque opera, aestimemus ex lege Dei (XII. 9).“ Így hatályát tekintve külsőleg nem terjed az túl semmiben az urvacorai közösségben való részesülés jogának elvétele-nél, spiritualiter pedig jelkép, symboluma annak, hogy a hívők kezébe lett leteve az oldás és kötés hatalma s így ezen ecclesialis censura által az excommunicáltak vitam moresque suos damnari audientes, suae etiam ipsorum perpetuae damnationis, nisi resipuerint, certi fiunt (XII. 10). Hogy Cálvin az Urvacsora megvonását *apostoli* hagyományon alapulónak tartja, azt maga mondja a később említendő 1537-iki Memoire-ban, és mily ég és föld különbség van a Cálvin felfogása és a katolikus felfogás között, mely az anathémával kapcsolatban nemcsak minden egyházi jogtól megfoszt, hanem igényli a világi hatóság közremunkálását is s polgári jogokat is akar elvenni. Valóban a házassági megáldásnak, keresztesítésnek megvonása, stb. mind közelebb vinne bennünket a catholicismushoz, bár tagadhatatlan, hogy pl. házasságoktól bizonyos igéretetek, teszem formulare alakban, vehetők (Ep. A resp. 205. a.) Hogy a kifejezés: ab ecclesia eliminare (XII. 6.) szintén nem jelent többet s a hívők oldó és kötő hatalmára vonatkozik, a gyülekezeti egyetemlegesen, a hívők közössége által gyakorlandó s így az egyetemes papság elvének legjobban megfelelő egyházfenytéki eljárást foglalja magában, a következők még inkább bizonyítják.

Találhatók ugyanis e kifejezések: a societate fidelium abdicari (XII, 2), e consortio suo exterminare (XII, 4.) a melyeknek értelmök nem más, mint valakivel a barátságos viszonyt megszakítani, valakivel jó viszonyban lenni, barátkozni nem akarni. És épen ez

az, a mit fentebb a hívők közösségéből való kizárásnak neveztünk. Amennyiben az ilyen excommunicáltakkal a barátságos viszony tiltva volt, tehát ők in divortio voltak (XII, 9.), a mi bizony elég súlyos büntetés. Cálvin nem is akarja teljes erejében fenntartani ezt a Máté: 18, 17-nek egyedül megfelelő hatályos eszközt a disciplinának és csak annyit mond: familiaris versari, aut interiore consuetudinem habere cum excommunicatis non licet per ecclesiasticam disciplinam és rögtön utána megjegyzi: nolite existimare, quasi inimicos, sed corripite ut fratres (XII. 10). Felesleges azonban mondanom, hogy a zsidó nemzet a pogány és vámszedő irányában a legmélyebb megvetéssel, gyűlölettel viseltetett, pedig vámszedők többen voltak a zsidók közül is. E megvetésnek, gyűlöletkifejezésnek legtúlzottabb, mondhatnám, elfajulása már a katolikus anathéma maranatha, melyet Cálvin épen nem vagy csak legritkább esetben akar alkalmaztatni (XII. 10.) s mely nála szintén pusztán a formularének a szöszék-ből való elmondásából áll, minden további jogi következmények nélkül, kivéve, hogy a hívőknek az ilyenekkel való érintkezés is tiltva volt.

Ez állapot bárkire nézve türhetetlen lenne, hogy tehát az ilyen a keserűségtől meg ne emésztessek (2. Kor. 27.; Inst. IV. XII. 8.), rövid ideig tartó lehet az csak. Egyébiránt hadd álljon itt a Cálvin által Cypriánból idézett mondat: misericorditer igitur corripit homo, quod potest: quod autem non potest, patienter ferat et cum dilectione gemat et lugeat. Mialatt a konkolyt összeszeditek, azzal együtt a gabonát is ne szaggassátok ki (Máté 13, 29. XII. 11.) és így könnyen érthető (Inst. IV. XII. 9.) quod si tum quoque (mialatt excommunicálva vannak) majorem pervicaciae, quam humilitatis speciem praeferunt eos tamen iudicio Domini commendemus, meliora de iis in posterum sperantes

az evangéliom igaz tanát hirdesse. Miután hivatalosan megosztatott az istenitisztelet rendje s ideje a két lelkész (Frölich Tamás a német és Huszár Gál a magyar predicator) és két templom között, Huszár Gál édes magyar nyelven hirdette az evang. tant s a nála már ismert apostoli buzgalommal munkált az egyház gyarapításán, erősítésén, remélvén, hogy e nagy városban, melynek lakossága s helyőrsége leginkább a protestantismus hive volt, csendes nyugalmat talál, háborítlan működhetik. De reményében nemsokára keserűen csalódott, mert hisz még ugyanez évben (1560) megindított ellene a tervszerű üldözés.

Mint Óvárótt, ugy Kassán is közel volt Huszár Gál a püspöki székhelyhez, s a hatalmas kath. befolyás mindent megmozdított ellene. Kassa az egri egyházmegyében feküdt, az egri püspök pedig Verancsics Antal volt (1557-től kezdve), az a férfi, a ki Oláh Miklóssal kezét fogva s Ferdinánd által mindenben s mindig támogatva, az ellenreformáció legtüzesebb harczosa volt, ki azon elvből indulva ki, hogy „pásztor nélkül elszéled a nyáj“, első sorban az evangélium-hirdető lelkészeket mindenütt vagy megnyerni, vagy a működés teréről végkép leszorítani igyekezett. Terve volt tehát hogy Huszár Gált minden áron lehetetlenné teszi s jelentést küld Ferdinándnak Huszár kassai működéséről. Ez 1560. szeptemberben Verancsics-hoz küldött rendeletében meghagyja, hogy a predikátort vitesse magához Egerbe s indítsa ellene vizsgálatot.

Verancsics tehát ezen királyi rendelet alapján Zay Ferencz kassai főkapitány által — kivel benső

baráti viszonyban volt, s ki maga is a legbuzgóbb katolikusok egyike — Huszár Gált titkon előleges idézés nélkül elfogatta ez év október első napjaiban s őrizet alá helyezte addig, míg Egerbe szállíthatja.

Ezen szándékától azonban kénytelen volt egyelőre elállani, mert a polgárok és katonák élükön Forgách Simon kapitánnyal — fenyegető hangon tiltakoznak az ellen, hogy Huszár Gál erőszakkal eltávolíttassék Kassáról; hanem azért Huszár Gál továbbra is őrizet alatt maradt.

Elfogatását s fogságát azzal indokolták, hogy hamis dogmákat, eretnek tanokat hirdet, Istenkáromlással telt könyveiben a pápát Antikrisztusnak, hiveit hálványimádóknak bélyegzi, sőt nyilvános helyen a király személye ellen sértőleg nyilatkozott.

Kassa polgársága azonban meg lévén győződve a vádak igaztalan voltáról, nem elégedett meg azzal, hogy nem vitték el Kassáról Huszár Gált, de azon munkált minden erejéből, hogy kedvelt predikátora szabadon bocsáttatván, ismét hivatalába állíttassék. Legelőször a protestantizmushoz hajló Miksa főherceghez folyamodtak, egy október 13-án kelt s külön követ által Bécsbe indított felterjesztést intézvén hozzá, melyben az egész város, az egész nemesség teljes készséggel kezességet vállal Huszár Gálért, mert hiszen, mint mondják, — annak predikációiban soha egy sértő szót sem hallottak a király személye ellen. Ha ilyen valami történnék, a tanács maga tartaná szigorú kötelességének a vétkes megfenyítését. Sőt ellenkezőleg, Huszár a közönséges szokás szerint a templomban ren-

... nec propterea desinamus pro his deum precari. Türelem mutatandó velők szemben, hiszen hányszor lesznek a legrosszabbakból a legjobbak, kívüllevők bevételnek, stb. (XII. 9.)

Eddig az Institutio. Ezeknek alapján látható tehát, hogy kötelező nyilvános reconciliatoról szó sincs benne, aminthogy az említett Teodosius is (XII. 7.) önként szolgáltat eleget. Bizonyos ünnepélyes kiengesztelődés, mert nem visszavételről van tulajdonképen szó, kívánatos ugyan, de nem követelt. Mindenesetre helyteleníti, hogy valaki usque ad finem vitae ejiceretur ab ecclesia (XII. 8.)

A kifejezések, melyeket Cálvin egyéb irataiban használ, körülbelül megfelelnek az Institutóban használtaknak. Memoire 1537. „rövid időre az ördög hatalmába adásnak nevezi s utána rögtön részletezve előadja, hogy miben álljon e büntetés, t. i. az Urasztalától eltiltásból és hogy a hívek ne érülközzenek vele barátilag, viszont kötelességévé tétetik az excommunicálnak a templomi istenítisztelet látogatása. Ép így említi az Ordonnances a legfőbb büntetés gyanánt az urasztalától eltiltást. Egyébiránt Cálvin már Strassburgban privát gyónást szokott tartani communio előtt, amit azonban Genfben, felve a katholicismus vádjától, elmellőzött (Kampschulte Joh. Cálvin, stb. 460.) Egyéb javak megvonása sehol előírva nincs és így ebben szabad és lehet a calvini excommunicatiót felfogni, a világi büntetések pedig elfajulást képeznek. (Galli die luth. u. ref. Kirchenstrafen 232, 236). A szigorúság inkább a bánásmódban látszik meg, így a hívők közösségéből kizárás lassanként templomi nyilvános anathemává lesz, holott 1560-ig (Galli 233) még csak tudtára sem adatott nyilvánosan a gyülekezetnek a kirekesztett neve. Az anathema a „kimetszük és eltávolítjuk a hívők társaságából“ kifejezéseket használja,

desen imádkozott a fejedelemért és ily imára intette a népet is.

Ferdinánd királyhoz is intéztek ezzel egy időben hasonló tartalmu felterjesztést, rámutatván ebben plébanus választási jogukra.

A négy sz. kir. város is dec. 12-iki gyűléséből (Eperjes, Lőcse, Bártfa, Kis-Szeben), továbbá számos protestáns főúr felháborodva Zay Ferenc erőszakos eljárásán s nem bizva a püspök ígért atyai jóságában, mind a királyhoz, mind a trónörökshöz felírtak, kérven és sürgetven Huszár Gál szabadon bocsátását. Sokat várt Huszár és a kassaiak is, különösen az érdekekben gazdag Magóchy Gábor felterjesztésétől (dec. 14.), melyben mg egyfelől bizonytságot tesz a fogoly alattvalói hűségéről mondván: „non ut. S. C. Majestatem maledicus est“, de gyakran imádkozott a királyért, más oldalról hangsúlyozza, hogy Huszár Gál okvetlen szabadlábra helyezendő, már csak azért is, mert a vidék lelkészei eddig számosan — megrettenve társuk sorsa miatt — kezdik odahagyni állomásaikat, minek következménye a keresztyén vallás hanyatlása s talán kihalása leendő. Nem kevesebb reménynyel tekintének Perényi Gáborra, ki a felséghez intézett folyamodványában (dec. 19.) hivatkozik a kassaiak hűségére, melyet tanusítottak az uralkodó-ház iránt a legnehezebb időkben, nem kimélvén vagyont s életet.

(Folyt. köv.)

vonatkozván ezek a hívőkkel való érülködés megszűnésére, mely itt oly fokot ér már el, hogy az illető érintése is ragályosnak tekintetett. Rövid időre levén ez is számítva, természetes hogy egyéb javak megvonásával nem volt egybekötve, kivéve az urvacsorától eltiltást. Egyébiránt bizonyos, hogy Cálvinnál ez már eredeti egyházfegyelmi tervezetének keretén kívül állott. Én azt hiszem, hogy az alkalmazott eszközöknek eredménytelensége vezette idáig a reformátort, amiut-hogy sok másra is ez vezethette.

Ugyanis a kiszabott rövid idő elteltével az illetőnek egyszerűen jelentkeznie kellett a lelkésznel, hogy most már akar a szent vacsorában részesülni (Amst. k. Ep. et resp. 142 b.). Nyomatékkal ki van ugyanis emelve, hogy a consistorium functiója a büntetés kiszabásával megszűnt s a feloldásra semmi különleges törvény nem hozatott (Galli 239). Megjegyzem, hogy pusztán az *excommunicatio alóli feloldásról* szölok.

De hát mi történt, hogy ha valaki a kiszabott idő elteltével nem jelentkezett? Épen ez az, a mi legtöbb bajt okozott. Már a Memoire kimondja, hogy ez Istennek és az ő szent evangéliomának megvetése s így a magistratus által büntetendő. Ugyde ugyanebben a bűnben leledzenek még inkább azok, kik nem az evangéliom szerinti hitet vallják, milyenek, sajnos, még nagy számmal vannak (1537) (Kampschulte 288. v. öe Galli 178). Épigy akarja az Ordonnances az engedetleneket a tanács által megszelidíttetni. A helyzet tehát úgy alakul, hogy a kik az urasztalától eltiltatnak, ha magukat fel nem oldatják, a magistratus büntetésére teszik magukat érdemesekké, épügy, mint a kik kívül állanak, mondjuk felekezeten kívüliek: qui suspensi a sacra Coena proterve judicium ecclesiae respuunt hac sua contumacia declarant se extraneos, ac proinde nihil senioribus restare video, nisi ut magistratum exstimulent ad eos durius coercendos (A. k. Ep. et resp. 205. b.). Ugy látszik ez sem használt. Ez áll ugyanis egy másik helyen 1560-ból: Si quis perfracte auctoritatem ecclesiae spernat, nisi ante elapsum annum a contumacia destiterit a Senatu in exilium annum ejicitur. Sőt még ezután sem szűnik meg a Senatus ténykedése. (Ep. et resp. 142 b.) Galli (226) 1557. nov. 12-ről említi ezt az edictumot, még pedig azokra szólva, kik feléig távol tartják magukat a szent asztaltól. Hogy ezek szerint az excommunicatio valóban hatályos büntető eszközzé lett következményei folytán, nem szükséges bizonyítani. Látható különben az is, hogy már ekkor mindenki az elfogadott új hitet tartozott vallani, sákramentomaiban részesülni. Az eredeti egyszerűségből ime ily kényszer fejlődött ki.

Különben jogok és kötelességek megvonásáról nincs természetes szó. Különösen szabad Cálvin felfogása a keresztségről. Meg lehet keresztelni még katolikus szülők gyermekeit is, ha kellő garancia nyújtatik neveltetésük felől (Ep. et resp. 79. b. 80. a), az excommunicáltaknál természetes kérdés tárgyát sem képezheti ez, quanquam interea non negamus, idololatras, quoties nascuntur ipsi liberi, acriter monendos et stimulos esse ut se Deo vere addicant: excommunicatos etiam ut se reconcilient ecclesiae (Ep. et resp. 202. a). Pedig akkor a keresztelés lelkiismereti kényszer is képezhetett, ma napság a gyermekkeresztesség sem kötelező. Egyetlen következmény gyanánt van felemlítve, hogy az excommunicált keresztszülőnek nem fogadható el, mint a ki kellőleg a gyermek neveléséről nem gondoskodhatik (Ep. et resp. 201. a. b.). Az el-

mondottakkal körülbelül megegyezik Luther meghatározása is: Stehe nicht zu Gefattern, gehe nicht zum Sakrament, hab kein gemeinschaft mit den Christen (Galli 44), csakhogy például a templomtól eltiltással házassági megáldás, egyházi temetés megvonásával túlmegegyezik Calvinon, mi azt bizonyítja, hogy Luther hosszabb időre gondolt. Cálvinnak eredeti terve pusztán pár urvacsorától eltiltásra szoritkozik. Ennyi van benne az 1560-iki institúciókban is, ennyi lett *törvényhozásilag szentesítve*.

In poenis ecclesiasticis ultima est excommunicatio (Ep. et resp. 205. b.), de a világi hatóság is segédkezett tartozik nyújtani az egyháznak, hogy így egyik a másiknak segítségére legyen (Inst. IV. XI. 3.). Mint minden reformátornál, úgy Cálvinnál is láthatólag az a legfőbb bűn, ha valaki egyházat elhagyja és épen az képezi az alap gondolatot is, hogy a *vallás-erkölcsi élet (!)* elhanyagolója büntetésre méltó bünt követ el. Allamtörvényhozásunk túlmént a reformátori alapeszmén, teljes lelkiismereti szabadságot biztosított. Különben egyházi javak megvonása nem is eredeti református elv, kivéve természetesen az urvacsorájának már említett megvonását. A calvini irányú confessiókat, sajnos, nem nézhettem mind át. Hogy egyik-másik zsinat túlmént ezen, az elvitathatatlan.

Lenc Géza.

TANÜGY.

Adatok a debreceni ev. ref. főiskola gymnasiumából.

I.

A debreceni ev. ref. főiskola gymnasiumának VIII-ik osztályába, 1899/1900-ik iskolai évre beiratott 65 rendes nyilvános tanuló. Ezek közül év folyamán kilépett 3, év végén osztályzatot kapott 62 és pedig:

- 3 minden tárgyból jeles,
- 12 minden tárgyból legalább jó,
- 40 minden tárgyból legalább elégséges,
- 3 egy tárgyból elégtelen,
- 3 két tárgyból elégtelen,
- 1 több tárgyból elégtelen osztályzatot.

A VIII-ik osztályt legalább elégséges osztályzattal bevégzett 55 rendes nyilvános tanuló mind jelentkezett az érettségi vizsgára, közülök:

- 5 jelesül érett,
- 15 jól érett,
- 20 érett,
- 7 az írásbelin,
- 8 a szóbelin bukott.

Igy tehát a beírt rendes tanulók közül: a VIII-ik osztályt sikerrel bevégezte 84·6%, megbukott 11·3%, kilépett 4·1%, az érettségi vizsgát pedig sikerrel letette 61·5%, az érettségi vizsgán megbukott 23·1%, az osztályvizsgán és érettségén összesen megbukott 33·9%.

Összehasonlítás kedvéért álljanak itt a debreceni állami főreáliskola megfelelő adatai. Itt a beírt rendes tanulók létszáma a VIII. osztályban 15 volt. Közülök év folyamán kilépett 1, év végén osztályzatot kapott 14 és pedig:

- minden tárgyból jeles,
- 4 minden tárgyból legalább jó,
- 8 minden tárgyból legalább elégséges,
- 2 több tárgyból elégtelen osztályzatot.

A VIII. osztályt legalább elégséges osztályzattal bevégzett 12 rendes nyilvános tanuló mind jelentkezett az érettségi vizsgára, közülök:

- 1 jelesül érett,
- 5 jól érett,
- 5 érett,
- 1 a szóbelin megbukott.

Igy tehát a beírt rendes tanulók közül: a VIII-ik osztályt sikerrel bevégezte: 80%, megbukott 13·3%, kilépett 6·7%, az érettségi vizsgát pedig sikerrel letette 73·3%, az érettségi vizsgán megbukott 6·7%, az osztályvizsgán és érettségén összesen megbukott 20%.

Látható ezen adatokból, hogy míg a VIII-ik osztályt sikerrel végezettek száma 4·6%-kal több, a bukottak száma pedig 2%-kal kevesebb a főisk. gymnasiumban, mint az állami főreáliskolában: addig az érettségi vizsgát sikerrel letettek száma 11·8%-kal kevesebb, a bukottak száma pedig 16·4%-kal nagyobb, végül az osztályvizsgán és érettségén összesen megbukottak száma 13·9%-kal nagyobb a főisk. gymnasiumban, mint az állami főreáliskolában.

A különbség — mely a VIII-ik osztálybeli tanulók osztályozására nézve a két tanintézet között mutatkozik, még feltűnőbb a többi osztályokra nézve, a mint ezt a következő táblázat mutatja.

Osztály	Lét-szám tanév		Tanév végével					Elégtelenek az év végi létszámnak hány százalékát teszik?	
	elején	végén	mindenből jeles	mindenből leg. alább jó	mindenből leg. alább elégs.	Elégtelen oszt.			
						1	2		több
I. Debr. ev. ref. főiskolai gym.									
Ia	71	66	7	20	28	4	3	4	16·7%
Ib	68	60	4	7	31	—	3	15	30%
Ila	71	67	6	5	44	7	—	5	17·9%
Ilb	61	58	3	13	31	1	7	3	18·9%
IIa	62	60	3	8	36	1	2	10	21·7%
IIb	62	55	1	8	34	—	2	10	21·8%
IVa	46	42	3	4	26	1	5	3	21·4%
IVb	43	42	3	6	26	4	3	—	16·7%
V.	70	66	4	11	40	3	3	5	16·7%
VI.	69	68	5	6	42	4	8	3	22%
VII.	78	73	3	10	44	4	7	5	21·9%
VIII.	65	62	3	12	40	3	3	1	11·3%
Összesen	766	719	45	110	422	32	47	63	19·7%
II. Debreczeni áll. főreáliskola									
Ia	47	38	2	8	17	2	2	7	28·9%
Ib	52	42	—	5	19	3	1	14	42·9%
Ila	40	38	—	5	22	4	4	3	28·9%
Ilb	34	31	—	5	15	3	4	4	35·5%
III.	46	46	—	4	29	6	6	1	28·3%
IV.	50	50	1	5	31	11	3	—	26%
V.	27	25	1	1	18	—	1	4	20%
VI.	32	31	—	4	18	5	4	—	29%
VII.	16	14	—	—	12	2	—	—	14·3%
VIII.	15	14	—	4	8	—	—	2	14·3%
Összesen	357	329	4	41	189	35	25	35	28·9%

E szerint az évvégi létszámot véve alapul, az összes rendes nyilvános tanulók közül:

1. Minden tantárgyból jeles: gymn. 6·3%; reál. 1·2%.
2. Minden tárgyból legalább jó: „ 15·3%; „ 12·5%.
3. Minden tárgyból elégséges: „ 58·7%; „ 57·4%.
4. Elégtelen osztályzatú: „ 19·7%; „ 28·9%.

Feltűnő, hogy míg az állami főreáliskola tiz osztálya közül hétben egyetlen egy jeles osztályzatú tanuló sines, sőt a VII-ik osztályban egy tanuló sem érdemelt sem jeles, sem jó osztályzatot: addig a főiskola gymnasiumában egy osztályból sem hiányoznak a jeles és jó osztályzatú tanulók. Figyelmet érdemel továbbá az a jelenség is, hogy míg a reáliskolai tanulók közül az elégtelen osztályzatúak száma osztályonként 14.3% és 42.9% közt hullámszik s átlag 28.9%-ot tesz: addig a gymn. tanulók közül az elégtelenek száma osztályonként 11.3% és 30% közt hullámszik s átlag 19.7%-ot tesz.

Ha már figyelembe vesszük, hogy a tanulók osztályonkénti létszáma a főiskola gymnasiumában, — két osztály kivételével — mindenütt felülhaladta az Országos törvény által 60-ban megszabott maximumot, az állami főreáliskola osztályai közül pedig egy sem érte azt el, sőt az 50-es létszámot is csak egyetlenegy osztály haladta felül: aligha tévedünk, ha a fentebbi adatokból kitetsző különbséget nem a tanítás és begyakorlás intenzívebb voltával, hanem az osztályozásnál követett eljárás enyhéségével hozzuk oki kapcsolatba. Támogatja e vélekedésünket az a körülmény is, hogy a főiskola gymnasiumában, a kétszeres létszám mellett rövidebb volt a tanítási idő, mint az állami főreáliskolában. Amott t. i. az I-től VII. osztályban 193, a VIII-ikban 169; emitt pedig az I—VII. osztályban 209, a VIII-ikban 179 napon át folyt a tanítás.

II.

A fentebb előre bocsátott adatok az 1899/1900-iki iskolai évre vonatkoztak, talán nem lesz egészen érdektelen és némely következtetések kivonására alkalmul szolgálhat, ha a fentebbiek kapesán feltüntetjük azokat az adatokat is, a melyek az 1899/1900-ban érettségit tett rendes tanulók egész gymnasiumi pályafutására vonatkoznak. A tanulók létszámának hullámszására és a tanévek végén kapott osztályzatokra vonatkozik a következő táblázat:

Iskolai év	Osztály	Létszám tanév		Osztályzat tanév vég.						Elégtelenek az év végi létszámuk hány százalékát teszik?
		elején	végén	mindenből jeles	mindenből leg-alább jó	mindenből leg-alább elégs.	elégt. oszt.			
							1	2	több	
1892/3	Ia	71	58	4	5	29	3	7	10	34.5%
-	Ib	68	65	2	15	33	5	2	8	23%
1893/4	IIa	58	57	5	8	35	4	4	1	15.8%
-	IIb	60	52	4	14	22	6	3	3	23%
1894/5	IIIa	54	52	2	8	32	4	3	3	19.2%
"	IIIb	52	49	4	16	19	6	2	2	20.4%
1895/6	IVa	51	47	2	5	30	4	2	4	21.3%
-	IVb	48	47	3	7	28	2	5	2	19.1%
1896/7	V.	72	67	4	10	43	6	1	3	14.9%
1897/8	VI.	71	69	3	12	45	4	3	2	13%
1898/9	VII.	71	69	3	15	37	5	5	4	20.3%
1899/1900	VIII.	65	62	3	12	40	3	3	1	11.3%

Ezek szerint az 1892/3-ban az I-ső osztályba lépett tanulók a nyolc évi gymnasiumi tanfolyamot 12 osztályban végezték, melyekben az évi létszám 48 és 72 között ingadozott és az a törvényes maximumot hat osztályban tullepte. Az elégtelen osztályzatot kapott növendékek száma az év végi létszámuk 11.3%-ától 53.4%-ka közt ingadozott.

Az I-ső osztályba belépett rendes tanulók évenkénti kimaradását, továbbá az újonnan jöttek évenkénti beözönlését mutatja a következő táblázat.

Tanév	Osztály	Beírt rendes tanulók száma	Az 1892/3-ik évi I-ső osztály rendes tanulói közzül		Újonnan jött rendes tanulók száma
			megmaradt	kimaradt	
1892/3	Ia és b	139	—	—	—
1893/4	IIa és b	118	95	44	23
1894/5	IIIa és b	106	76	19	16
1895/6	IVa és b	99	68	8	14
1896/7	V.	72	42	26	14
1897/8	VI.	71	37	5	10
1898/9	VII.	71	32	5	13
1899/1900	VIII.	65	29	3	5

A gymnasium I-ső osztályába belépő 139 növendék közül tehát 29, azaz 20.9% jutott fel a VIII-ik osztályba. Ezek közül a VIII-ik osztályból év folyamán 2 kimaradt, év végén 3 elégtelen osztályzatot kapott és így a gymnasiumi tanfolyamot bevégezte 24, azaz a belépők 17.3%-a.

Az érettségi vizsgára mind a 24 tanuló jelentkezvén:

jelesül érett 3.

jól érett 9.

érett 6.

bukott 6.

Sikerrel letette tehát az érettségi vizsgát az I-ső osztályba belépő 139 tanuló közül 18, azaz 12.9%, vagyis más szóval a gymnasiumi oktatás főcélját, t. i. az egyetemre való képesítést a növendékek 12.9%-a érte el, 87.1% pedig kénytelen volt megelégedni a végzett osztályoknak megfelelő általános műveltség kétes értékű fokozataival. Valamivel kedvezőbb eredményre jutunk, ha az évek folytán beözönlött 95 növendéket is számításba vesszük. Ekkor ugyanis azt találjuk, hogy a 234 tanuló közül sikeresen letette az érettségi vizsgát, vagyis célt ért 40, azaz 17%.

Elek Lajos,
gymn. tanár.

(Vége köv.)

Egy lépés előre.*

Vártam, hogy valaki ismertetni fogja a legközelebbi egyházkerületi közgyűlésnek népiskolai ügyben hozott határozatát, mert azt gondoltam: hiszen a központ épen azért rendelkezik válogatott tanerőkkel, népiskoláiban is elsőrendű szakemberekkel, gyakorlati paedagogusokkal, hogy minden fontosabb mozzanatot megfigyelve, arról a vidéket is a rendelkezésünkre álló szócsován át idejében tájékoztassa. De bizony hiába vártam.

Engedtessek meg azért nekem, ha figyelmet fordítván egyházkerületünk legközelebbi fontos határozatára, arra vonatkozólag elmondom a magam véleményét s ezáltal talán némi utbaigazítást is nyújthatok a határozat gyakorlati kihasználását illetőleg.

* Midőn, a szabad véleménynyilvánítás jogát tiszteletben óhajtván tartani, lapunk érdekes munkatársának jelen cikkét közzétesszük, egyszersmind kijelentjük, hogy a kérdés fölötti további tárgyalagos discussio előtt lapunk nyitva áll. Szerk.

Egyházkerületi közgyűlésünk ugyanis kimondotta, miszerint népiskolai tankönyv-kiadványait bizományba adja László Albert debreceni könyvkereskedőnek s beszünteti az eddigi házi kezelést, raktározást, mely ugy anyagi haszon, mint elárusítás tekintetében visszaesést mutat, hozzáférhetőség szempontjából pedig nehézkesnek bizonyult.

Nagy és fontos lépés ez nemcsak anyagi oldalát mérlegelve, hol az egyházkerület eddig nem remélt tekintélyes összegű (2000 korona) tiszta haszonnal kötötte meg a szerződést; hanem a lekötött szellemi tevékenység szabadabb érvényesülésére nézve is.

Ugy vélekedem ugyanis, hogy egy elhatározó — igaz, csak első — lépés történt most abban az irányban, melynek folytatása s következetes haladása végső megállapodásánál a most divó, rideg könyvmonopólium megtörésére vagy legalább is jótékony határu enyhítésére vezet.

És ez, ebben a tekintetben nagy nyereség.

Sokszor hangzott fel a panasz, — ha egyik-másik tankönyvre pályázatot hirdettek — hogy nincs verseny, legfeljebb gyalgó kísérletezések történnek — s maguk a szakkörök, azoknak tehetségesebb tagjai érdek- és munkakedv nélkül hallják a hirdető szót, olvassák a nyilvános pályázatokat.

Pedig hát megvan ennek a maga oka.

Közhitté vált ugyanis, hogy nem érvényesülhet senki, a ki a megszokott sablon keretén kívül akár új iránynyal, akár felfrissített elvekkal mer próbálkozni, mert hát a régi csapásról egészségesebb fejlődés kedvéért letérni nem szabad.

Alapos-e ez a közhiedelem, vagy alaptalan? — az más kérdés. Elég, hogy megvan s megbénítja a köztevékenységet. Tápot nyer abból, hogy a szabad verseny igen szűk korlátok közé szoríttatik és sokszor olyan szint ad a dolgoknak, mintha csak a megbízatás utjának egyengetése volna célja a meghirdetett pályázatoknak.

Nem mondom, hogy így van valóban, de ez a látszat.

És ennek egyedüli orvossága, hogy legalább közötlünk, a mi tanügyi életünkben tegyük teljesen szabaddá a versenyt és ne ragadjuk meg mindjárt első esetben a kínálkozó alkalmat, hogy annak szárnyait megnyíráljuk.

Feszélyező dolog ugyan, de igazság, — hát így post festa én is elmondhatom — hogy a legnagyobb elkedvetlenedést szülő megoldás, például az, a mit az olvasókönyvek megírásánál alkalmaztak. Hiszen ha azt mondjuk: a beérkezett pályamunkákban sok jó van, bár nincs köztük abszolút becsü munka, akkor nem az a megoldás, hogy nosza, egy kiküldött bizottság — a pályázók kompromissuma alapján — a sokból ollózzon — vagy itt-ott írjon össze egyet, — hanem vagy egyenesen új pályázatot hirdetni, vagy — utolsó és sürgős esetben — visszaadni a legjobb munkákat szerzőiknek s kijelölven s hiányokat és gyengeségeket, utasítani az átdolgozásra.

Ez a szabad versenynek tisztelete és a munkának megbecsülése.

Mert hiszen jó lélekkel koncedálom, hogy azok a megbízott írók becsületes és gondos munkát végeznek, az anyag rendelkezésükre is áll; de hát kérdezem: ilyen szegényesen tudunk mi kiállítani? és a mi fényes szabadságunk, a mi hirdetett képességünk efféle szolgai mintázással képes összezsugorodni? . . .

Bizony ez mind a szellemi tevékenység megkötött-

ségét mutatja s arra a rideg monopóliumra tereli a figyelmet, melyet ugyan ilyen formában az egyházkerület soha nem akarhatott; de a mely a gyakorlatban mégis ilyen szörnyűséges viviszekciókban nyilatkozik meg.

Tudom, hogy az egyházkerület rendelkezési jogát fel nem adhatja. Nemcsak anyagi érdekek, de ennél hatalmasabb elvi szempontok utalják őt a kiadványozási jog szigorú megtartására; azonban nem is erről van szó, hanem arról, hogy ezen jog sértetlensége mellett és ez által megvont határok között mindenkor és feltétlenül a szabad verseny érvényesüljön és esetleg egy szakban — ha az valóban kitűnő, két vagy három munka is jusson be a közforgalomba. Iskoláink osztott vagy osztatlan volta úgy is kívánatosná tenné ezt.

Tehát a pályázatok teljes nyilvánosságát, a szabad verseny érvényre jutását, vagyis inkább ezeknek előkészítését várom én attól a lépéstől, mit közelebb az egyházkerület tett kiadványainak bizományba adásával.

Sokkal közvetlenebbül érezhető azonban az a hatás, mely a bizomány létrejöttéből anyagilag háramlik reánk, s mely a hozzáférhetőség megkönnyítésében nyilvánul.

Ugy tudom ugyanis, hogy az egyházkerület szerződést kötött László Alberttel, melynek egyik pontja szerint 2000 koronát fizet évenként bizományos minden körülmények közt a főiskolai nagy könyvtár javára s a kiadványokat a megszabott árban, esetleg percentengedmény mellett (tömegesebb megrendelés) köteles közvetlenül kiszolgáltatni.

Eltekintve attól, hogy a házilag kezelt kiadványok jövedelme, tiszta haszna évről évre csökkent (600 frtről 350–300 frtra szállott alá), nagy nyereségnek tarthatjuk, midőn a csendes természetű raktározás után egy valódi kereskedő kezébe kerül a kiadványok terjesztése, kit hivatása, a nyereség folytonos fokozása hajt oda, hogy tankönyveinket minél szélesebb körben terjeszse s az évi fogyasztás számát növelje.

Ez egy nagy erkölcsi diadal, mely egy újabb szerződés-kötésnél anyagi haszonban is meg fog nyilatkozni.

Ott van aztán a vidékre nézve a másik előny, az t. i., hogy megrendeléseknél nem kell a raktárból való átszámolásra várakozni, hanem közvetlen bizományos és pedig akadály nélkül intéz el minden beérkezett megrendelést. A gyors és pontos kiszolgáltatásnak így már akadályja nem lévén, biztosítva lehetünk a felől, hogy iskolai év kezdetén, könyvek hiánya miatt zavar és fennakadás nem fog bekövetkezni.

Még e mellett László Albert bizományos három havi hitelt is engedélyez megrendelőknek, a mi sokszor számottevő és kisegítő tényező.

Mindezek tehát haladást mutatnak, előnyt biztosítanak, mit minden elfogulatlan ember készséggel elismer.

Megvan azonban, hogy ezen üzletből származó jutaléknak, anyagi haszonnak felhasználását nem tartom teljesen kielégítőnek, megnyugtatónak. E tekintetben nem volt, vagy — a körülmények miatt — nem lehetett a határozat eléggé körültekintő.

Senki sem sajnálja azt, hogy a nagy könyvtár gyarapítására, évek óta huzódó rendezésére fordítatik egyelőre a könyvek kiadványából származó jutalék. Hiszen az mindnyájunk közkincse, kulturális törekvéseinknek leghatalmasabb utmutatója, sőt egyenesen tényezője.

Az azonban figyelmen kívül nem hagyhatjuk azt,

hogy ezen jutalék a népiskolai kiadványok után s épen a népiskolák (fentartó egyházak) zsebéből jön az egyh. ker. rendelkezése alá, tehát jogos és méltányos kívánság, hogy ebből bizonyos rész visszaszámazzék a szegény népiskolákra. Oly nagy a szegénység, annyi a fedezni való szükség, hogy még egy morzsalék is számottevő tényező iskoláink életében.

Jövöre tehát meg kell találni a haszon megosztásának módját is, p. o. ingyen könyvek vagy percentengedmények által a népiskolákkal is éreztetni kell azt, hogy a kiadványok terjesztése rájuk nézve még némi anyagi előnnyel is kapcsolatban van . . .

. . . Egy lépést tettünk előre, melynek folytatásától sokat várhatunk.

Sinka Lajos.

KÖZÉLETÜNK.

Egy lépéssel tovább!

Ecclesia semper reformari debet.

Mi reformátusok vagyunk és így mindig reformálnunk kell. Protestánsok vagyunk és így mindig protestálnunk kell. A mi egyházunk fejlődő egyház. Mi nem hirdetjük, hogy tökéletesek vagyunk, hanem törekszünk folyton tökéletesedni. Szép és dicséretes mozgalmat végzett az énekügyi bizottság. Nem elegendem mélyen e kérdésbe, mert zeneértőkre bízom, csak annyit mondom, hogy az én véleményem is az, hogy a zsoltárok dallamának alapja legyen a magyar népdal. Ez a nép véréből való, ez a nép ajkára való. Szólhat ezen a hangon az ihlet és áhitat. Természetesen nem a víg dal, hanem a lassu *spondeus*. (Farkas bácsinak igaza van.) De most áttérek tárgyamra!!! Tovább egy lépéssel. *Ecclesia semper reformari debet*. A mi istenitisztelestünk áll — tudvalevőleg — éneklésből imádkozásból, isten ígéjének hirdetéséből és azután ismét imádkozunk és énekelünk.

Az énekügy reformálása befejezéshez közeledik. Hogy mi fogyatkozása van e szép munkának, majd a gyakorlat mutatja meg. Imádságos könyveink is vannak. Szépek, szívből fakadtak. Megfelelnek a kívánalmaknak. Predikatio is van elég. Jó is — rossz is. Lesz még több — jó is rossz is. De!! Van valami, a mi nem felel meg a helyzet-adta körülményeknek. *Tempora mutantur et nos mutamur in illis*. Az új egyházi törvények értelmében az Agendánknak is meg kell változnia. Az én szerény véleményem szerint ma már furesán hangzik az állam által szentesített házasságot megkötött új házasságok így szólítani: „Kedves mátkapár” — mint ezt nagy papok ajkairól hallottam elhangzani. A mit az állam szentesít, azt mi nem mellőzhetjük és tudomásul kell vennünk. De ez még kevés reform volna, ha csak ebből állana az új „Agendán” a változtatás. Szerény véleményem szerint egy egészen új Agendát, új „Egyházi szertartás”-t kellene hivatalosan kiadni a legjelesebb egyházi írók közbejöttével, mind az öt egyházkerületre szólót. Ne legyünk elfogultak és lássuk be, hogy a kath. egyháznak sok igaza van és böles dolgot cselekszik, midőn az egész világra nézve egyforma szertartást hozott be. Ez náluk egy egyházi világnyelv és világszokás.

Nem a latin nyelvet értem, hanem az egyöntetű cselekvést. A szakramentumok kiszolgáltatását és a keresztelest és az u. n. házassági áldást és a konfirmatiót, sőt a temetést is egyöntetűvé kellene tenni az egész országban, értem az öt egyházkerületben.

Ma már nálunk a hány pap, annyiféleképpen ágendázik.

Nem ártana ezért megállapítani az összes formulákat, hogy egyöntetű legyen. Különösen az erdélyi egyházakban, hol hat évig paposkodtam, hol a papok nem is valami fényesen vannak fizetve, megszólják a papot, ha például egy nap többet keresztele egymásután és mindig ugyanazt a beszédet mondja. Így van ez az esketéseknél is és minden téren; kivéve a temetést, mert ott már természetes dolog, hogy a halott kiletére tekintettel kell lenni és nem lehet mindig egyforma a beszéd. De hogy a keresztelest beszéd, vagy a konfirmatiót, vagy az urvacsorai mért ne lehetne egyforma és egyöntetű az egész országban, nem értem? Más a helyzet ott a hol 4—5 hóban keresztele a pap egy gyereket, a kis népességű egyházakban (mert ilyen is van Erdélyben), de a népes alföldi egyházakban, hol mindennap 5—6 keresztelest van, nagyon jó lenne az egyöntetűség. Egyszerűen és röviden kellene és tartalmasan azaz magvasan megszerkeszteni egy formulát és kötelezővé tenni. Nem szándéksom minta keresztelest Agendát írni, csak a főbb elveket említem meg. I. Meg kellene említeni, hogy a keresztelest sacramentuma Krisztus Urunktól ered. II szor, hogy csak külső keresztelest és ideiglenes és mind addig míg a gyermek a belső keresztelest felveszi, t. i. a konfirmatio után az urvacsorában részesül, mindaddig a szülők és keresztszülők kötelessége, hogy Krisztus tudományában megtartsák a csecsemőt. III. Erről ígérettétel. IV-szer, felhívás imára és ima. V-szor keresztelest és áldás.*

A mi az esketést illeti itt okvetetlen *sok*, és *lényeges* változtatást kell tennünk. Szerény nézetem szerint így kellene kezdeni.

I. *A mi segedelmünk* stb. Ima.

II. Üdvözöllek titeket kedves házaspár, kik eljöttetek az Urnak szent színe elé, a minden álpásoknak adója elé, hogy törvényes firigyeteket az Urnak bemutatásotok és megszentelését kérjétek. Hogy kérjétek az Urnak áldását, a ki egyedül tud kötni és oldani, mert csak azon kötélen van Isten áldása a mely az ő nevében köttetik. stb.

III-szor jönne az illető házaspárra vonatkozó beszéd, de nem törődve azzal, hogy az egyik özvegy volt, vagy többször nősült, az ő körülményeit érinteni felesleges, csak tisztán a *házaséletről beszélni, elvontan*.

IV-szer. Jönne az ima és V-szor az áldás. Az esketésnek nincs értelme. Mért kössünk, ha nem oldhatunk?? Nem mi választjuk el őket. Hátha nem szeretik egymást** és hamis esküt veszünk. Ez bűn. Ma a házasságok nem mind az égben köttetnek.*** Ez köztudomású és mi nem tagadhatjuk. Jó erről lemondani. *Jobb feladni a jogot mint elveszteni*. Bibliái alapja sincs. A ti beszédetek igen vagy nem.****

Déaványa, 1900. aug. 5.

Mező Lajos,
ref. állandó s. lelkész.

* Ezt a Révész ágendája szóról-szóra így rendeli. Szerk.

** Éppen arra való az eskü, hogy meg gondolatlanul ne kössék a házasságot. Azért esketi meg a világi bíróság a tanúkat is, hogy kiki számot vessen lelkiismeretével mielőtt vallomást tenne. Szerk.

*** Régen is így volt ez. Szerk.

**** Ajánljuk cikkiró figyelmébe a heidelbergi káté 101. kérdését s arra adott feleletet. Szerk.

A „kálvinista élıhetetlenség“

A Szinnyei-féle „Magyar írók élete és munkái“ a szerkesztő vasszorgalma, évtizedeket igénylő fáradozása s a „Magyar Tud. Akad.“ anyagi áldozata folytán lassan bár, de biztosan halad, hogy teljes megjelenése után a magyar irodalom-történetnek gazdag kútforrása legyen örök időkre . . .

A „Pallas Nagy Lexikona“ XVIII vaskos kötetben immár kikerült a sajtó alól, hogy mint az összes tudományok encyklopaediája, közkinestára legyen az ismeretért vágyódó lelkeknek . . .

Mindkét munka páratlan hazánk irodalmában.

Am de e művek olvasgatása lelkemet fájdalommal borítja, midőn különösen az utóbbinál az ev. ref. lelkészek méltánylásának mostohaságát észlelem, mert nézetem szerint mindazon jeles férfiaknak, kik a Lexikonnál munkatársak voltak, arra kellett volna törekedniök, hogy egyetlen egy se maradjon ki a Lexikonból olyan, kinek ott joggal lehetne helye, nem csak általános szempontból, de különösen kálvinista-érdekből is, mert hogy egy Szabó János, egy dr. Hajnal István, egy Gergely Károly, egy Rác Károly, egy Ritoók Zsigmond, egy F. Varga Lajos, egy Eröss Lajos, egy Szylyveszter Domokos s közülünk még többen joggal helyet ne foglalhatnának a Lexikonban, azt talán még a jelzett jeles munkatársak sem fogják vitatni! Már pedig, ha ez így van, a mi kétséget nem szenvedhet, méltán teszem kérdésbe, hogy miért maradtak ezek ki mégis?

Szerintem ennek oka vagy az lehet, hogy a munkatársak nem voltak kellőleg tájékozva, vagy az, hogy talán úgy sóhajtottak fel, mint az egyszeri bálba menő leány: „Bár csak magamban lennék a bálban!“ s így nem törekedtek arra, hogy velök együtt mindazok ott legyenek, kiknek ahhoz joguk van és lehet.

Akár mint történt, ebben én „kálvinista élıhetetlenséget“ látok s ezt kifogás nélkül sem hagyhatom különösen akkor, midőn ott a klérus nagy számmal képviselve látom s ebből arra következtetek, hogy azok, kikre bizva volt a klérus bejuttatása, sokkal nagyobb buzgalmat fejtettek ki egyházuk s azok férfiai érdekében, mint a mieink, mert azt még csak feltételezni sem vagyok hajlandó, hogy a főrendiházban való képviselőségünk arányának megtartása lebegett volna szemök előtt a mieinknek.

A Szinnyei-féle műből is sokkal több kálvinista pap és világi kimaradt volna bizonyára, ha Bakóczy János é- Dombi Lajos nem igyekeznek azon, hogy bejusson mind az, kinek a bejutáshoz joga lehet!

Ha az ilyféle műveknél maguk a református munkatársak nem igyekeznek szívvél-lelékkel biztosítani a minket megillető tért számunkra, bizony hiába várják azt, hogy a klérus tagjai tegyék meg azt a sziveséget minékünk! . . .

A „Pallas Nagy Lexikona“ már kész lévén, ott ez idő szerint a „kálvinista élıhetetlenség“ nem reparálható. Ugy de a „Magyar írók élete és munkái“-nál még mindég megtehetjük magunk iránti köteleességünket s nagyon kívánatos lenne, hogy sem indokolatlan szerénykedés, sem lágy melegség, sem semmimás a „kálvinista élıhetetlenség“ útján ne tartson vissza bennünket, hanem teljes buzgóságot fejtünk ki úgy általános szempontból, miként kálvinista érdekből egyiránt.

Rég nyomja már ez lelkemet, tovább el nem hallgathattam s azon remény en, hogy hasznunkra válik az őszinte szó kimondása, ime, megkönnyítettem lelkemet. Gyula, 1900. július 28-án.

Dombi Lajos.

A D A T O K

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

80. A tiszántúli ev. ref. egyh.-kerület bihari egyházmegyéjébe kebeleztetett pusztajlakai ev. ref. egyház keletkezésének, fentállásának rövid története.

A jelenleg 554 lelket számláló pusztajlakai ev. ref. egyház, mint előneve is mutatja, hajdan pusztajlakai volt, tartozott a mező-telegdi vár ura, Telegdi István uradalmához. Mikor ülték meg, mikor lett községgé, okmány hiánya miatt nem tudható.

Benépesülvén, mint magyar község, az ev. ref. hitvallást elfogadta. Kezdetben csak egyszerű fatoronyból álló imaházzal bírt. Hogy a 17-ik század második felében eklézsia volt, két uri szent asztalhoz készített cinktányér köriratába metszett évszám mutatja. A nagyobb tányér ugyan körirat nélküli, de az év szám 1671-ben készültnek jelzi. A kisebbiken ezen körirat olvasható: „Dienes Zsigmond csináltatta a pusztajlakai eklézsiahoz Ao 1699. Die 4: Marti.“ Bir az egyház két cinkkannával, egy kereszteleksor használható cinkpohárral és tállal, hat darab urasztali terítéssel, egy kerek urasztallal, melyen 1738. évszám olvasható. Két ezüst pohárral.

Az 1740 ik évben készült szószek feletti koronán — melynek helyébe 1887-ben újabb készített — e körirat volt olvasható: „E supellátot csináltatták N. Nagy Bálint s Molnár Kata magok költségén Istenes indulatból 1740“. Ezen supellát alsó részén, Ezékiel proféta 3: 17. vers eme szavai: „Órállóul adtalak én téged Izráel házának, halld meg azért az én számból az én beszédemet és intsd meg őket az én nevemben“ és 2 Tim. 4: 2. ezen igéi: „prédikáljad az igét, rajta légy mind alkalmas, mind alkalmatlan időben, dorgálódjál, feddődjél: intsd a hallgatókat, minden szelidséggel és tanítással“ voltak olvashatók.

Tisztább fényt vet ezen egyház fentállására, építkezésére az 1768. évben kezdő anyakönyv első levelének 2 ik lapjára vezetett, deák nyelven fogalmazott, de a sok contradictio miatt olvashatatlan előadás, melynek értelme kipuhatólólag ez: „1768. év martius hó 1. napján P.-Ujlakra rendeltetvén lelkészül Csalánosi István, Agge 1., 7., 8. verseibe foglalt ezen igékről „Ezt mondja a seregeknek ura, gondoljátok meg jól a ti dolgaítokat, menjetek fel a hegyre és hozzatok onnét fákat, építsétek meg ezt a házat és kedves léssen nekem, mert dicsőítetem abban“ tartott buzditó beszéde után, ugyanazon év május 27-én mentek fel az egyháztalálkozó az ugynevezett Rézhegyre templom-építéshez szükséges fákért és ugyanazon év július hava 4-ig fáradoztak munkálkodni. Azonban július hó 11-én munkájokba gátolva, megállapodtak szeptember hó 4-ig, midőn is először a főtiszteletű egyházkerülethez folyamodtak Szilágyi Sámuel püspök idejében segedelemért, majd a Bécsi főfelügyelő Agenshez, de semmi vigaszt nem nyerve, folyamodtak végül, vallásos buzgalomról ösmeretes, tekintetes Bagoly Zsuzsánna asszonyhoz és Baranyi Gábor Biharmegye az időszerinti alispánjához, kiknek kegyes pártfogásuk vezérelte az egyháztalálkozót, a megkezdett építkezés bevégzéséhez.

Hála istenitiszteletet tartott illető lelkész a templomépítés bevégzése után Amós 9: 11. verse ezen szakait véve fel vezérigéül „Felemelem a Dávid leesett sátorát és megépítem annak repedéseit, és felemelem annak romlásait és megépítem azt.“

(Vége köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Temetés más vallás-felekezet lelkésze által.** Vettük s szösz szerint közöljük a következő, hozzánk intézett kérdéssel egybekötött, tényállást:

„Egy vegyes házaspárnak. kik még 1895. okt. 1. előtt léptek házasságra, hol az anya ref., az apa róm. kath. vallású, július hóban egy leánygyermek született, kit az apa a róm. kath. plébános által kereszteltetett meg. Ez a gyermek azonban pár hét múlva meghalt s ismét nem a ref. lelkész, hanem a róm. kath. plébános temette el.

A ref. lelkész a temetés után a plébánost a bíróságnál feljelentette, kérve annak az 1879. évi XL. t.-c. 53. §. alapján leendő megbüntetését.

E feljelentésre a bíróság augusztus 4-kén a következő végzést hozta: „1900. B. t. 1901. Végzés. A i kir. járásbíróság mint büntető bíróság vallás elleni kihágás miatt feljelentett N. N. elleni bűnyügyben az ügyészrségi megbízott 173/1900. ü. m. b. sz. a. kelt indítványa folytán következően végzett: ezen ügyben a bűnvádi eljárás megindítása megtagadtatik. Miről a feljelentő értesítettik. Mert a feljelentésben panaszolt azon állítólagos bűncselekmény, hogy az állami anyakönyvbe ev. ref. vallásúnak bejegyzett kiskorú gyermeket az illetékes ev. ref. lelkész tudta és engedélye nélkül a róm. kath. lelkész temette el, nem képez az 1879. évi XL. t.-c. 53. §-a alá vonható valláselleni kihágást, a mennyiben az eltemetés által más vallás-felekezetbe felvétel nem követtetett el s így a panaszolt cselekmény büntető törvénykönyvünkbe nem ütközik.“

Már most azt kérdezik tőlünk, még pedig rövid idő alatt már a harmadik helyről, hogy vajjon helyes-e a bíró felfogása s meg kell-e nyugodni a végzésben?

Szerintünk igenis helyes és nincs más mód, mint abban megnyugodni, mert a felebbezéssel épen semmit nem érnénk el. Ugyanis az 1878. és 79-iki törvényhozás óta, mikor a rendszeres büntető törvénykönyv megalkottatott, a bíró csak azon tetteket sújthatja büntetéssel, melyeket a törvényhozó megeüntetendőknek jelölt ki. Ugyde az 1879. évi XL. t.-c. 53. §. tényleg csak a „más hitfelekezetbe való“ törvénytelen felvételtől szól nem pedig egyszersmind a temetések miként és ki által való végzéséről is; a minthogy ezt a büntető törvények §-ai alá vonni nem is szabad, lévén az kinek lelküismeretbeli joga, hogy hallotját úgy temettesse el, a mint épen neki tetszik. Itt legfelebb is az állami közegészségügyi és orvosrendőri törvények rendelkeznek imperative. Ugyhogy világosan emlékszünk rá, hogy földesi gyakorló lelkész korunkban, mi minden habozás nélkül eltemettük úgy a róm. katholikus, mint a gör. keleti hiveket, **ha a gyászoló felek hosszánk fordultak**, minden előleges felhatalmazás kikérése nélkül; de természetesen anyakönyvezés végett a halottkemi jelentést áttettük az illetékes vallásfelekezet lelkészi hivatalához. Egyik tekintélyes alföldi egyházunkban pláne az a divat, hogy a református papot sirbeszéd tartására még az izraelita temetésekhez is meghívják.

Már most ha így állott a dolog az egyházpolitikai törvények életbelépte előtt, még inkább így áll azóta, a mikor a felekezetenküliség törvénybe lett iktatva. Ma akár minden pap, kántor és vallásos szertartás nélkül is bátran temethet bárki. Ez kinek-kinek tetszésétől függ; a minthogy jól tudjuk, hogy p. o. a nazarenusok és baptisták már régóta pap és kántor nélkül

temetnek; de azért ezek meg nem büntethetők. Ez a rideg tényállás s mondjuk ki egészen liberális felfogás.

Más kérdés aztán az, hogy vajjon nem volna-e üdvös, ha törvényhozásunk az efféle dolgok elemezésébe is belemerne s végre valahára megalkotná azt az útmutatót, melyet egy alkalommal szolgálati pragmatikának neveztünk volt s a minövel nemcsak külföldi tisztársaink bírnak, de bírnak a róm. katolikus papok nálunk Magyarországon is. S a mi az ilyen kérdésekben hiveink szabadságát illeti? Hiába minden frázis, ezeket csakis a sokak által annyira rettegett **egyházfegyelem** kereteiben lehet sikerrel megoldani.

— **A debreceni ev. ref. tanító-képző intézetben** az 1900–1901-ik iskolai évre a beírás szeptember 6–8. napjain történik. A javító- és pótvizsgálatok szept. 6. napján tartatnak. A tanulás díjmentes; mindössze az intézetbe először belépők fizetnek 4 korona beíratási díjat. A tápintézeti és bentlakási jótétemények elnyeréséért a folyamodványok szeptember hó 8-ik napjáig adandók be; az étkezés szept. 10-ik napján kezdődik. Különösen felhívja az igazgatóság a tanulók figyelmét arra, hogy a fenálló szabály szerint az új tanévre tanulóknak senki addig fel nem vehető, míg az előző tanévről fennmaradt mindennemű iskolai tartozását ki nem fizette.

— **A debreceni ev. reform. főgymnasium és a tanító-képző intézet értesítői** megjelentek. Előbbi **Révész Lajos** tanár székfoglaló beszédét „A trójai kérdésről“ és a rendes értesítői rovatokat; az utóbbi **P. Nagy Zoltán** zenetanár székfoglalóját, kapcsolatban főtiszt. **Kiss Aron** püspök úr beírató és **Kovács Lajos** igazgató üdvözlő beszédeit és a szokásos rovatokat foglalja magában. Előbbinek terjedelme 216 lap, az utóbbié 140. Szétküldésök részben befejeztetett, részben folyamatban van.

— **Emlékeztetés és kérelem.** Mindazon tanuló-társainkat, kik 1870. július 16-án Debrecenben együtt végeztük a theologiai tanfolyamot, szíves szeretettel emlékeztetjük az iskolai év végén tett s 20 éves találkozó alkalmával megújított fogadásunkra, melynek értelmében bizalommal kérjük barátainkat, hogy f. év okt. 7-ik napján reggeli 9 órakor Debrecenben a főiskolai szeniori hivatalban 30 éves találkozóra — a mennyihen tehetik családjukkal együtt — megjelenni szíveskedjenek! Igaz baráti szeretettel: **Dorogi Lajos** Kisujszállás, **Mészöly Gáspár** Nagy-Körös, **Balog Ambrus** Sarkad.

— **Püspöki körut.** Dr. **Bartók György** erdélyi ev. ref. püspök e hó közepén egyházmegyéjében körutra indult s e hó 19-én Beszterceére érkezik, a hol a lakosság nemzetiség és valláskülönbség nélkül nagy ünnepélyességgel fogadja. A fogadó-bizottság elnöke gróf Bethlen Pál főispán s előrelátható, hogy a népszerű püspök fogadtatása a nemzeti ügységhez is méltó és imponáns lesz.

— **Fertőző betegségek ellen,** melyek leginkább az egészségtelen ivóvíz által terjesztetnek, biztos óvszer a tiszta egészséges ásványvíz. Felhívjuk tehát olvasóink szíves figyelmét a „Kristály Szt.-Lukácsfürdői hegyi forrás hirdetésére.“

— **A hátrálékok befizetésére** tisztelettel kérjük illető előfizetőinket, különösen azokat, **a kik még a múlt évről, sőt évekről sem tettek eleget kötelezettségöknek.** Egyszersmind kérjük az előfizetések megújítását is.

Szerkesztői üzenetek.

N. József urnak. Régi igazság, abszolút igazság az mind a mit „egyetlen nagy bajunkról“ megirt. De annyiszor el volt ez már mondva száz meg száz alakban, hogy mi nem akarunk ismét a régi nótára kezdeni. Hirdetik a lelkészek is nap-nap után: ebből indult ki a reformáció is s ne gondolja cikkirő, hogy a mikor akár a református közszellemről, akár más egyéb dolgokról beszélünk, hát e dolgok keresztülvitelét a Krisztus nélkül akar-nók. Az ember-vezetők ellen is tiltakozik cikkirő s ugyanakkor nyomban ember-vezetőket nevez meg. Ez meg következetlenség. A jóakarátát respektáljuk, de annak a jó akaratkak ki kell fornni, hogy értékesíthető legyen.

TARTALOM - J E G Y Z E K: Vallás és tudomány. Csiky Lajos. — Az excommunicatio fogalma Cálvinnál. Lenc Géza. — Tárca: Enek a királyról. Erdélyi Imre. — Huszár Gál. D. Nagy Sándor. — T a n ü g y: Adatok a debreceni ev. ref. főiskola gymnasiumából. Elek Lajos. — Egy lépés előre. Sinka Lajos. — Közéletünk: Egy lépéssel tovább! Mező Lajos. — „Kálvinista élıhetetlenség“. Dombi Lajos. — A d a t o k: a tiszántuli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez. A tiszántuli ev. ref. egyh. kerület bihari egyház-megyéjébe kebeleztett pusztajlakai ev. ref. egyház keletkezé-sének, fentállásának rövid története. — K ü l ö n f é l é k. — Szerkesztői üzenet.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társ: **Eröss Lajos.**

Pályázat.

Az államilag segélyezett *békési* ev. ref. gymnasiumban a VII-ik osztály a jövő 1900/1-ik tanévre megnyittatván, pályázat hirdettetik a közetkező tanszékerekre:

1. Latin-görög nyelvi rendes tanszékerek; továbbá
2. Latin-magyar nyelvi, és
3. Matematika-fizikai helyettes tanári állomásokra.

A latin-görög tanszék betöltése a vallás- és közokt. miniszterium jogkörébe tartozik. A rendes tanszék javadalma 2400 kor. törzsfizetés; 400 kor. lakáspénz; 200 kor. ötödéves korpótlék. A helyettes tanszékerek javadalma 1800 korona. A fizetések évnegyedes részletekben előre adatnak. A helyettes tanárookra nézve az első év próba-évül szolgál; későbbi alkalmaztatásuk s állandósításuk szolgálati ügyességökön kívül az oklevél megszerzésétől függ.

Pályázhatnak ev. ref. vallású tanárok és tanárjelöltek.

A pályázati kérvények, az életkort, vallást, végzett tanulmányait eddigi szolgálataikat s védkötelezettségüket s egészségi állapotukat igazoló okmányokkal ellátva augusztus hó 24. napjáig, az igazgató-tanács elnökségéhez küldendők.

A véglegesen alkalmazott tanárok az országos nyudijintézetnek jogosult és kötelezett tagjai.

Az alkalmazott tanárok mindaddig, míg az intézet tanerőkkel teljesen ellátva nem lesz, heti 20—22 órán kötelesek tanítani.

Megjegyeztetik, hogy az állammal kötött szerződés értelmében annak idején 2600, 2800, 3200 és 3600 koronás tanári törzsfizetések is fognak rendszeresítettnei.

Békés, 1900. auguszt. 8.

Szegedi Károly,
az ig. tanács elnöke.

2—2.

Pályázat,

a *békés-bánati* ev. ref. egyházmegyébe kebeleztett *bunyaszegszárdi* ev. ref. egyház *lelkéss-tanítói* állomására.
Díjjazás: szabad lakáson kívül, 1½ kat. hold

beltelken, melyet az egyház megszántat, vagy ezt megváltja.

1. Készpénz az egyház pénztárából 200 kor.
2. Közalapi tőkesegély 280 kor.
3. Tiszta buza: 6 köből; rozs: 6 köből; szemes kukorica: 4 köből.
4. Föld: 22½ kat. hold külsőség.
5. Káposzta, só, hús, gyertya, bab, vagy ezek megváltása.
6. Tüzifa 6 öl, házhoz hordva.
7. Stóla egyházkerületi határozat szerint.

A lelk. javadalom 473'56, illetve 873'56 korona kiegészítésre van fölterjesztve.

Az egyház 4-ik osztályu. Lelkek száma 250. A megválasztott lelkész a *békés-bánati* ev. ref. egyházmegye nyugdíjintézetének kötelezett tagja, mely ez állomás után az alapszabályok értelmében 1200 korona évi nyugdíjat biztosít. A megválasztott lelkész az 1900. év október 28-án tartozik hivatalát elfoglalni.

Pályázati kérvények szabályszerű minősítvénnyel, szolgálati bizonyítvánnyal és tanítói oklevéllel is ellátva 1900. szeptember 11-ig Szabó János espereshez, H.-M.-Vásárhelyre küldendők.

Debrecen, 1900. au usztus 16.

Kiss Aron,
püspök.

Pályázat.

A *nagykállói* ev. ref. egyház pályázatot hirdet egy *tanítónői* állásra.

Fizetése: 780 korona készpénz, 1 öl tüzifa és egy szobából álló lakás.

Kötelessége: a IV., V., VI. leányosztályokat a tiszántuli ref. egyházkerület B) tanterve szerint tanítani. Oklevéllel s egészségi bizonyítvánnyal fölszerelt kérvények augusztus 18-ig nagytiszt. Görömbe Péter esperes úrhoz Nagy-Kállóba küldendők. A választás egy próbaévre történik, az állandósítás a próbaév sikerétől tétetik függővé.

Az állás szeptember 1-én elfoglalandó.

Megválasztott a női kézimunkatanításból (12 éven felüliektől) szép mellékjövedelemre számíthat, tanítványait (IV., V., VI. oszt.) azonban, az órarend keretében, díj nélkül tartozik kézimunkaoktatásban részesíteni. Az egyháztanács.

Pályázat.

A *sarkadi* ev. ref. egyház pályázatot hirdet egy *leánytanítói* állomásra.

Javadalma: 800 korona évnegyedes részletekben előre kiszolgáltatva.

Lakás természetben, két szoba, konyha és kamara — kerttel.

Kötelessége: a II-ik leány osztály vezetése az egyh. kerületi tanterv szerint. Kántor akadályoztatása esetén templomban és temetéseknel éneklés, de a temetési stóla az éneklő.

Mellékjövedelem: Két pusztai iskolában, szerdán és szombaton délután vallástanításért, egyikben 120, másokban 80, összesen 200 kor.

Kérvények aug. 28-ig alulírotthoz küldendők.

Sarkad, (Bihar m.) 1900. aug. 14.

Balog Ambrus,
ev. ref. lelkész.

1—2

A nagytiszteletű **lelkész** urak és **egyházi hivatalok, tanító** urak és **iskolák** szives figyelmét felhívom, hogy az idei tavaszi közgyűlés határozatával és a főtiszteletű egyházkerülettel megkötött szerződésem értelmében a **tiszántuli ev. ref. egyházkerület főbizománysává** lettem, minek folytán **az összes népiskolai kézi és vezérkönyvek, gimn. vallástani könyvek**, valamint az **egyházkerület száraz bélyegzőjével ellátott anyakönyvi ivatek és kivonatok** (csakis ezen lebélyegzett példányok használhatók) ezentul **kizárólag tőlem** rendelhetők meg.

Ezzel kapcsolatban **nagy tanszer-raktárt** rendeztem be, hogy az iskolák **saját kényelmükre** minden szükséges tanszert **egy helyen** szerezhessék be. — Addig is, míg augusztus közepén megjelenő **kimerítő nagy képes árjegyzékem** szét fog küldetni, tisztelettel kérem, hogy b. megrendeléseikkel hozzám fordulni méltóztassanak, röviden csak annyit jegyezvén meg, hogy az összes tan- és vezérkönyveket **az eddigi feltételekkel**, a tanszereket pedig az árjegyzékemben feltüntetett **legolcsóbb árak** mellett szállítom, s a lelkész és gondnok ur aláírása ellenében **1—3 havi hitelt** nyitok.

Ezen kiadványok jövedelme **egyházi célokra** fordítván, vállalatom támogatása mindenki részéről kulturális ezélt mozdít elő, ezzel szemben a magam részéről ígérem, hogy pontos és kifogástalan kiszolgálás által igyekezni fogok az egyházkerület érdekeit tőlem telhetőleg szolgálni.

Debreczen, 1900. augusztus hó

Kiváló tisztelettel

László Albert,

iskolai könyvkereskedése és tanszerraktára,

a tiszántuli ev. ref. egyházkerület kizárólagos bizománysosa.

A „NEUMANN M” cég debreczeni áruházáról.

A tiszántuli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.” cég

Hiszen évek hoz-zu sora óta, a mióta ez a cég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debreczenben járva, ne tekintsek meg azt a kitünő hírnevnek örvendő nagy áruházat.

A kitünő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debreczenbe jöve ne mulasztják el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruhá-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak, olesóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a *Neumann M.* céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy *Neumann M.* áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olesóság, tartósság és csinosság tekintetében a Neumann cég áruí versenyen felül állanak.

A tiszántuli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak azt üzlet vezetőjéhez, mert hiszen, mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmükbe ajánljuk ezt a régi kitünő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. Debreczen, főtér, a postával szemben.

Mérték utáni megrendelések legjobban eszközöltetnek.
Pontos czimre figyelni tessék.

Szabott ár! Szabott ár! Szabott ár!